

יבמות צח

משה שווערד

1. רש"י מסכת יבמות דף צח עמוד א

הרי אשה - גיורת ושבעה בניה שהתיר להן רבי עקיבא לישא איש את אשת אחיו ומהן למדתי.

2. תוספות יבמות דף עז/א

אם קודם מעשה אמרה שומעין לו - אר"ת דהיינו דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר כגון [יתרא] שהיה צריך לאותה הנראה שהרי בת ישי נשא כדכתיב אשר בא אל אביגיל בת נחש ואמרין בפ"ק דבבא בתרא (דף יד. ושם) בת מי שמת בעטיו של נחש וכן בפרק נושאים על האנוסה (לקמן דף צח. ושם) גבי גר שהעיד על אשתו ושבעה בניו ובפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע:): גבי עובדא דרב יהודה בכל דוכתא דמייתי לה היו הן צריכין לאותה הנראה שומעין לו אע"פ שלא אמרה עד שעת מעשה:

3. ריטב"א על מסכת יבמות דף עז/א

שאני הכא שהרי שמואל ובית דינו קיים. פרש"י ז"ל ומילתא דעביד' לאיגלווי הוא ולא משקר בה ולא נהירא דודאי טעמא דאין שומעין לתלמיד חכם אינו משום דחיישי' אשקרא כי ח"ו אלא דחיישינן שמא מתוך שנושא ונותן בהלכה כדי לקיים דבריו אמ' בדדמי כסבור שקבל מרבו וכי אתיה לרכו קיים ודאי שדייק שפיר ולא אמר אפילו בדדמי וכל הני מילי אי אמר מגמ' אבל כשאומר מסברא והביא ראיה לדבריו שומעין לו וזה פשוט:

4. מהרש"א חידושי הלכות מסכת יבמות דף צח עמוד א

גמרא ואבעית אימא משום דקאמר הרי אשה זו' בניה כו' מתוך שמעתין מוכח דהיא אשה זו' בניה לא היו של אותו הגר אלא שהביא ראיה על שנשא אשתו מההיא אשה זו' בניה דקודם לכן ודברי התוס' בפרק הערל בד"ה אם קודם מעשה אמרה כו' אינם מדוקדקים בזה שכתבו שם וכן בפרק נושאים גבי גר שהעיד על אשתו זו' בניו כו' עכ"ל שם:

5. ערוך לנר מסכת יבמות דף צח עמוד א

ובזה יש ליתן טעם ג"כ למה אמר ר"ע ב' הדברים ביחד גר נושא א"א מאמו ושנית דברה עמו דיש להבין כיון דבהקב"ה כתיב לא בן אדם הוא ויתנחם איך באמת ניהם על הרעה, אבל י"ל ע"פ מה שדרשו רז"ל הובא במדרש ילקוט פ' פנחס דמי ששב נעשה ברי' חדשה לפני הקב"ה וזה נרמז ג"כ בניונה נהפכת דמשתמע לתרי אפי נהפכת כמהפכת סדום או נהפכת שבטל נינוה הרשעה ונעשה נינוה ברי' חדשה ע"י תשובה וא"כ באמת נעשה דבור הקב"ה ולא נבטל, ובה יובן דר"ע אמר גר נושא אשת אחיו מאמו והטעם כמו שפ' רש"י דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי אכן מנ"ל לומר שדבר שלא נשתנה לעין יהי' כאלו בטל ונולד מחדש לזה מביא הרי כתיב שנית ולא שלישיית וקשה קושית הגמרא הרי כתיב כדבר ד' ע"י יונה בן אמתי וצ"ל כתי' רנב"י כשם שנהפך נינוה וא"כ מזה נראה שקרי לי' נהפך ע"י תשובה שהרי רק לענין זה מקיש הא דירבעם לנינוה וזה ע"כ ע"י שנעשה ברי' חדשה וא"כ אין תימא לומר ג"כ על גר כן:

6. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף צח עמוד א

ואיבעית אימא שאני הכא דקאמר מילתא דיונה בן אמיתי בהדה. פרש"י ז"ל ומגו דמהימן אהא מהימן אהא דניכרין דברי אמת ע"כ. ומסתברא דהיינו טעמא דמילתא כי מה שאמרו בת"ח שמורה הלכה משבא מעשה לידו אין שומעין לו, לא מפני שנחוש לשקר חס ושלום אלא שאומר כן בדדמי מתוך שסובר שהדין כן וכדפרישית במכילתין דלעיל (ע"ז א'), ולפיכך כל שמסיים שנאמר (לן) [לן] דבר אחר עם ההלכה היא באותו מעמד ראיה היא והוכחה שנזכר ההלכה יפה ואינו אומר בדדמי כלל, שאילו היינו חוששין לו לשקר כלל כי אמר מילתא אחריתא בהדה [נ"א: בהדדי] דילמא איערומי מערים.

7. תוספות הרא"ש מסכת יבמות דף צח עמוד א

על עסקי נינוה. תימא אמאי איצטריך למיכתב שנית ולא שלישיית לשתוק קרא מיניה וממילא ידענא כיון שלא מציינו שדברה עמו עוד שכינה, י"ל כיון שמצינו שחזרו לקולקול ונתנבא עליהם נחום האלקושי מסתבר למימר שגם אז נתנבא עליה יונה אי לאו דמיעטיה קרא, וא"ת והכתיב ויאמר ה' אל יונה ההיטב חרה לך על הקיקיון וכו' ואני לא אחוס על נינוה אלמא אף על עסקי נינוה דברה עמו שלישיית, וי"ל זה היה בעסקי נינוה והכל נבואה אחת היא.

8. ערוך לנר מסכת יבמות דף צח עמוד א

בתוס' ד"ה על עסקי. תימא דאמאי איצטריך למיכתב שנית. לכאורה ה' אפשר לומר ע"פ מה שתרצו לקמן לרנב"י דנבואת ההיטב חרה לך בו ביום ה' ולא השיב רק חד נבואה עם הך דשנית וא"כ י"ל דגם לרבינא מתרצינן כן ובאמת חשבינן זה ג"כ על עסקי נינוה דהא הנבואה ה' ואיך לא אחוס על נינוה ולכן כתיב שנית לאשמעין הך גופא דנבואת ההיטב חרה לך באותו יום היתה ולכן לא נחשב לנבואה שלישיית, אכן לענ"ה מה שכתבו התוס' והנבואה באותו יום ה' צע"ג דהפסוקים מוכיחים נגד זה דגם אי נאמר דציווי הקב"ה לקרוא בנינוה וקריאת יונה מהלך יום א' ושניום הקב"ה על הרעה ע"י תשובת אנשי נינוה ויציאת יונה מן העיר וצמיחת הקיקיון ה' הכל ביום א' מכ"מ כתיב בפ' שממחרת יבשה הקיקיון ואז היתה הנבואה ההיטב חרה לך וא"כ ע"כ ב'

הנבואות לא ביום א' היו והתוס' הרא' ש באמת לא כתב בזה כתי' התוס' רק כיון דשניהם על עסקי נינוה היו לא חשיב רק נבואה א'. אכן גם זה צ"ע דא"כ ראשון ושנית ג"כ לא יחשוב רק נבואה אחת, ולכן נלע"ד ביישוב קושית התוס' לרנב"י לפי מה דכתבו בדבור שאחר זה דלא חשיב אלא דברים שהם צורך גדול כגון מעשה נינוה ולכן הך דבור דההיטב חרה לך ואיך לא אחוס על נינוה לאו צורך גדול הי' אחר שכבר ניהם הקב"ה על הרעה, א"נ י"ל דלא חשיב רק מה דהי' נבואה לעתיד אבל הך דבור דאיך לא אחוס לא הי' רק דבור הקב"ה ולא נבואה לעתיד כמו הנך ראשונים דמעשה נינוה ולכן שפיר כתב שנית ועכ"פ ע"כ לאו באותו היום הי' וא"כ קושיתם דהכא במקומה עומדת ל"ל למיכתב שנית, וי"ל ע"פ מה שכתב רש"י (במלכים ב' י') והיא במכילתא (ריש פרשת בא) דלכך נענש יונה דלא דברה שכניה עמו שלישיית משום שברח מפני זכותן של ישראל והקפיד על כבוד הבן יותר מכבוד אב, ולפ"ז י"ל דלכך פרט הכתוב שנית להשמיענו זה שהי' ראוי שנבואה שלישיית ג"כ תאמר על ידו דהיינו לרבינא נבואה של נחום שהיתה על עסקי נינוה ולרנב"י גם נבואה אחרת רק שנענש ולא נאמרה רק שנית אבל אי לא היו כתיב שנית לא ידענו זה שהרי כמה נביאים הי' שלא נתבאו רק נבואה אחת או שתיים:

9. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף צח עמוד ב

והא דכונס אחת ומוציא אחת פרש"י ז"ל דגזירה היא דלא ליתו למשרי בישראל אשה ובתה, וכן עיקר דליכא בהא משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה וכו' דהא בגיורת מותר בן נח באשה ובתה דלית להו שום ערוה מחמת אישות אלא אשת אב לר"ע וכדפרישית לעיל. ודעת רבינו הגדול ז"ל שלא אסרו משום גזירה שלא יטעו בישראל אלא באשה ובתה וכיוצא בהם שיש בהם שאר האם בגיורת וכגון שתי אחיות מן האם, אבל באותן שאין להם שאר בגיורת כגון אחוה דמן האב מותרת לו בגירותו, וכן כתב הרמב"ם ז"ל דבתו שנתגיירה מותרת לגר וזה עולה עם הטעם שכתבנו, וכן דעת מ"ה הר"ם ז"ל ודברים של טעם הם.

10. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף צח עמוד ב

התם קאי וה"ק הא דאמור רבנן יקיים לכתחלה לא יכנס. פי' דכל מאי דקתני מתני' יקיים לכתחלה לא יכנס וכפרש"י ז"ל בסנהדרין, ויש שפי' בתוס' דלא קאי אלא [א] אחות האם מן האב דקתני ר"מ אומר יוציא משום דאיכא צד אם, דמסתבר טעמיה לרבנן לכתחלה, אבל באיך דקתני יקיים ליכא טעמא למיסר אפילו לכתחלה, וטעמא דמסתבר הוא אלא שלשון הגמ' כלשון הראשון הוא, ומ"מ אין האיסור הזה לתרוייהו פירושי אלא לר"א דאוקימנא כוותיה דאילו לר"ע כולוהו שריין ואפילו לכתחלה וכדפי' הרמב"ן ז"ל, וכן התירם הרמב"ם ז"ל מפני שסובר דהלכתא כר"ע.

11. ערוך לנר מסכת יבמות דף צח עמוד ב

בגמרא דלמא מתרמיא לי' דידי'. א"ל איך ס"ד דייבם כולוהו הא אמרינן לעיל (מד א) דלא ייבם אלא דלמטיא לכל אחת עונה בחדש והכא איכא חמשה, וא"ע ראיתי שגם התוס' י"ט הרגיש בזה דז"ל דאכתי יקשה דלייבם האחד ד' והאחד אחת ובזה א"ש דלא תקשי' אמאי נימא דלמא מתרמי' דידי' ולא אמרינן דאדרבא ייבם אחד לכולן דמקויים ודאי מצות יבום באחת מהן, ולפ"ז א"ש דהא חמשה לא יכול לישא משום עונה ואי נושא ד' ליכא מצות יבום ודאי ולכן עדיף שייבם אחת כל אחד מהן ובזה מדוייק למה נקט במתניתין המנין חמשה דוקא, שוב ראיתי במהרש"ל ביש"ש שכתב שנראה לו דבשני אחים מוטב שיחלוץ האחד והשני ייבם שניהן וטעמו ג"כ דמוטב שייבם א' ודאי ממה שיהי' בשניהם ספק וזה ג"כ כסברתנו אבל לפענ"ד אפילו בה' אחים הכי אמרינן ולכן נקט המנין חמשה:

12. ספר ים של שלמה - יבמות פרק יא אות ח

דין חמש נשים שנתערבו ולדותיהן, והיה לכל אחת בן ודאי, והגדילו התערובות, ונשאו נשים, ומתו, ד' חולצין לאחת, ואח"כ מייבם אותה החמישי, אבל יבומי מתחלה לא, ואח"כ הוא ושלש חולצים, ואחד מייבם, וה"ה שהאחד רשאי לייבם כולוהו, וביארנו, דאם לא היה רק ב' תערובות, האחד יחלוץ לשתיהן, והאחד מייבם שתיהן, וזה עדיף, ואין חילוק בין מתו התערובות, למתו הוודאין:

מתניתין (צ"ח ע"ב) חמש נשים שנתערבו ולדותיהן, הגדילו התערובות, ונשאו נשים, ומתו, והי' לכל אחת בן ודאי, ארבעה חולצין לאחת, ואחד מייבם אותה, ואח"כ, הוא ושלשה חולצין לאחת, ואחד מייבם, נמצאו ארבעה חליצות, וייבום לכל אחת ואחת, ולעולם החליצות מקודם, דלא ליפגע ביבמה לשוק, ואין חילוק בין מתו התערובות, או מתו הוודאין, ומפרש תלמוד', שה"ה נמי שאחד יכול לישא כל החמשה נשים, אחר שחלצו להם הד', אלא דבכה"ג טפי עדיף, דדילמא מתרמיא, דכל חד וחד מייבם דידיה. ולכאור' נראה בעיני לפרש, דדוק' בכה"ג, שהן חמשה, אבל אם אינן אלא שתי תערובות, נראה, דעדיף טפי שאחד יחלוץ לשתיהן, והשני מייבם את שתיהם, דמקיי' מצות יבום בודאי, ממה שיהא בספק, דשום אחד לא יקיים וכו'.

• ותמה הנהור שרגא דגם בארבעה, למה לאחרים לוותר על ספק מצוה בכדי שיקיים חבירם מצוה ודאית?

• וע"ש שחילק בין יבום לשאר מצוות כיון דגילתה תורה דאפשר בחליצה.

SEE ADDENDUM TO BOTH צח and צז.